

Lausunto

06.06.2022

Asia: D6L56D3-22

Kansallinen raportti - YK:n ihmisoikeusneuvoston yleismaailmallisen määräaikaistarkastelun (UPR) neljäs tarkastelukierros

Lausunnonantajan lausunto

1. Miten edellisen UPR-tarkastelun suositusten täytäntöönpano on onnistunut ja mitä täytäntöönpanotoimia olisi hyvä raportissa tuoda esille?

-

2. Mitkä ovat sellaisia yleisempiä ihmisoikeuksiin liittyviä teemoja, joissa Suomi on onnistunut tai jotka kaipaavat lisähuomiota?

Keskitymme lausunnossa lisähuomiota kaipaaviin teemoihin, tiiviinä mainintoina:

- * ihmis- ja perusoikeuksien huomioiminen lainlaadinnassa ja hankkeiden seurannassa on puutteellista
- * poliisin voimakeinojen käyttö mielenosoituksissa on ollut liiallista ja valikoivaa
- * häirintäkanteiden (SLAPP) heikko tunnistaminen (mahdollisia esimerkkejä Johanna Vehkoo, Syksy Räsänen)
- * oikeudenkäyntien kestot

Omalta osaltamme haluamme erityisesti nostaa laajemmin esiin rahankeräyslain ongelmat yhdistymisvapauden kannalta.

I Yhteenveto

Electronic Frontier Finland (Effi) on kansalaisjärjestö (rekisteröity yhdistys), jonka tavoitteena on edistää ihmisten tietoisuutta ihmisoikeuksista Internetissä ja yhteiskunnassa laajemminkin. Effi on perustettu vuonna 2001 ja yhdistys on kamppailut rahankeräyslain kanssa lähes koko olemassaolonsa ajan. Suomen lainsäädännössä rahankeräys edellyttää valtion lupaa ja on tapauksia, joissa valtio evää valikoivasti rahankeräysluvat kansalaisjärjestöiltä, joiden toimintaa se ei tue. Valtion hyväksynnän hoitavat käytännössä Poliisihallitus rahankeräyslupien osalta ja paikalliset poliisilaitokset pienkeräysten osalta. Effi on haastettu oikeuteen kahdesti laittomasta rahankeräyksestä, ja Effiltä on evätty rahankeräyslupa ja kielletty pienkeräys.

Missään vaiheessa ei ole viitattu mihinkään väärinkäytöksiin lahjoituksina saatujen pienten summien osalta. Oikeudenkäynnin ytimessä on oikeudellinen kysymys rahankeräyslain sanamuodosta: erityisesti siitä, mitkä toimet ovat "vetoamista", sillä yleisöön "vetoamiseen" tarvitaan lupa. Vuoden 2006 rahankeräyslaista:

"3 § Rahankeräyksen määritelmä

Rahankeräyksellä tarkoitetaan toimintaa, jossa yleisöön vetoamalla kerätään vastikkeetta rahaa." (Lähde: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/kumotut/2006/20060255>)

Effin mielestä "jos haluat lahjoittaa" ei ole vetoamista, kun taas poliisin ja tuomioistuinten näkemykset poikkeavat toisistaan, ja tuomioistuinten osalta näkemys on muuttunut oikeusjuttujen välillä. Rahankeräyslaki on muuttunut vuosien varrella, mutta vetoamista koskeva osio on pysynyt ennallaan.

II Effi ja rahankeräys

Ensimmäinen tutkinta alkoi vuonna 2005, kärjäoikeuden tuomio tuli vuonna 2007 ja hovioikeuden tuomio vuonna 2008; Effi voitti molemmat tapaukset. Effi haki rahankeräyslupaa vuonna 2014. Lupa evättiin vuonna 2015 ja Effi valitti päätöksestä hallinto-oikeuteen. Sekä hallinto-oikeus (2016) että korkein hallinto-oikeus (2017) vahvistivat Poliisihallituksen näkemysten perusteella luvan hylkäämisen, vaikka Effi oli voittanut aikaisemman oikeudenkäynnin.

Lainaus rahankeräyslupan hylkäämispäätöksestä:

"On oletettavaa, että hakija tietoisena lain kielloista ja käskyistä tahallaan toimeenpanee rahankeräystä ilman voimassaolevaa rahankeräyslupaa. Näin ollen Poliisihallitus katsoo, ettei luvan hakija täytä rahankeräyslain 12 §:ssä säädettyjä rahankeräyslupan antamisen edellytyksiä, sillä on oletettavaa, ettei hakija toimi rahankeräyksestä annettujen sääntöjen mukaisesti."

Lainaus korkeimman hallinto-oikeuden tuomiosta:

"Electronic Frontier Finland - Effi ry on Poliisihallituksen antamasta ohjauksesta huolimatta jatkanut useita vuosia Poliisihallituksen luvattomana pitämää rahankeräystoimintaa, eikä yhdistyksen taholta ole osoitettu

aikomusta lopettaa kyseistä rahankeräystoimintaa. Electronic Frontier Finland - Effi ry:n harjoittama toiminta on ollut luonteeltaan sellaista, että Poliisihallitus on voinut perustellusti katsoa toiminnan edellyttävän rahankeräyslupan hakemista. Kun yhdistys ei ole kehotuksista huolimatta hakenut aikoinaan rahankeräyslupaa ja on tästä huolimatta jatkanut toimintaa ilman asianmukaista lupaa, Poliisihallitus on voinut harkintavaltansa puitteissa hylätä Electronic Frontier Finland - Effi ry:n rahankeräyslupahakemuksen päätöksen mukaisesti."

Rahankeräysluvista päättää Poliisihallitus. Tuomioistuimet nojaavat valituksessaan Poliisihallituksen valvontaviranomaisen lausuntoihin. Käytännössä puolueettomia muutoksenhakekeinoja ei siis ole. Poliisihallituksessa sama henkilö voi evätä rahankeräyslupan, antaa tietoja tuomioistuimelle, ja jos luvan hylkäämisestä valitetaan, toimia todistajana rikosoikeudessa.

Uusi tutkinta aloitettiin huhtikuussa 2015, kun Effi oli valittanut (helmikuussa) Poliisihallituksen päätöksestä evätä rahankeräyslupa, ja myös tammikuussa myönnettyjen Big Brother -palkintojen jälkeen. Tutkinta eteni hyvin hitaasti, kunnes Effi alkoi säännöllisesti tiedustella sen etenemisestä. Esitutkinta saatiin vihdoinkin päätökseen vuonna 2020 ja asia eteni oikeuteen vuonna 2021. Tässä toisessa oikeusjutussa Effi hävisi käräjäoikeudessa, mutta yhdistys on valittanut tuomiosta. Kun uusi oikeusjuttukierros saadaan loppuun, Effi odottaa joutuvansa jälleen uuden tutkinnan kohteeksi, sillä Poliisihallitus on todennut tutkinnan ja oikeudenkäynnin aikana näkemyksensä, että nykyinenkin sivu ilman pankkitilinumeroa on laitonta rahankeräystä.

Poliisi ja syyttäjät väittävät, että Effi on kerännyt rahaa laittomasti. Effin näkemyksen mukaan syyttäjän ja poliisin tavoitteena on estää Effin rahoittaminen sananvapautta verkossa edistävänä ihmisoikeusjärjestönä, joka arvostelee usein muun muassa poliisia. Tämä johtopäätös perustuu sekä Effiä että sen hallituksen jäseniä vastaan esitettyihin syytteisiin. Kuvaamme tätä tarkemmin alla.

Esimerkkejä Effin aktivismista, erityisesti poliisia ja/tai rahankeräystä kohtaan:

2011: Effi vaatii muutoksia rahankeräyslakiin ja arvostelee Poliisihallitusta

2011: Effi jakaa sisäministeriölle Big Brother -palkinnon passin sormenjälkirekisteristä ja pakkokeinolain uudistamisesta, mikä myöntää Suomen poliisille luultavasti yhden maailman laajimmista oikeuksista murtautua kansalaisten tietokoneisiin

2012: Effi pyytää oikeuskansleria tutkimaan poliisin ja käräjäoikeuden toimia tekijänoikeusrikkomusasiassa

2013: Effi jakaa poliisille Big Brother -palkinnon rekisterihallinnasta ja poliisin pyrkimyksistä lisätä rekisteröitävään ja käytettävään tiedon määrää mm. tiedot passin sormenjälkirekisteristä

2013 & 2014: Effi antaa lausuntoja uudesta rahankeräyslakiehdotuksesta, kritisoi lisenssiprosessia

2015: Effi jakaa Big Brother -palkinnon poliisikomentaja Mikko Paaterolle pitkäjänteisestä työstä Suomen muuttamisessa poliisivaltioksi. Paatero on omaksunut epätavallisen selkeän kannan: poliisi on hyvä, kaikki muut enemmän tai vähemmän huonoja, joten poliisilla on yksinkertaisesti oltava pääsy kaikkiin ihmisiin liittyvään tietoon, ja toisaalta poliisia ei pidä turhaan häiritä. epäillään vallan väärinkäytöstä tai muusta vastaavasta. Poliisihallitukselle myönnettiin myös Big Brother -palkinto syyttömiin henkilöihin liittyvien tietojen keräämisestä heidän epäillyissään ilman laillisia tai muita rajoituksia.

2016-17: Effi osallistuu rahankeräyslain uudistamista koskeviin työpajoihin

2017-18: Effi antaa useita lausuntoja uudesta siviili- ja sotilastiedustelulainsäädännöstä

2018: Effi antaa lausunnon, jossa vastustetaan kokoontumislakiin ehdotettuja muutoksia, jotka edellyttävät ilmoitusta poliisille aikaisemmin

2020: Effi arvostelee jälleen rahankeräyslakia

III Effin lahjoitussivu

Pohjimmiltaan lahjoitussivu on ollut sama jo pitkään, vanha versio (ennen 6.6.2017, jolloin tilinumero poistettiin poliisin ilmoituksen perusteella):

"EFFI voi sääntöjensä mukaan ottaa vastaan lahjoituksia toimintansa tukemiseen. Niitä ei voi kuitenkaan vähentää esimerkiksi verotuksessa. Jos haluat lahjoittaa, käytännössä se tapahtuu helpon tilisiirtona yhdistyksen tilille: <pankkitilinumero>. Lähetä meili jasenasiat@effi.org niin saat viitenumeron pankkisiirtoa varten."

Nykyinen sivu (5.6.2022):

"Effi voi sääntöjensä mukaan ottaa vastaan lahjoituksia toimintansa tukemiseen. Jos haluat lahjoittaa, voit lähettää sähköpostia sähköpostiosoite <kuvana>

Effille ei myönnetä rahankeräyslupaa, mutta rahankeräyslain uudistumisen myötä pienkeräykset tulivat mahdollisiksi keväällä 2020. Yhdistys teki keväällä 2020 pienkeräysilmoituksen, mutta poliisi kielsi keräyksen. Tämän sivun aiemman version vuoksi yhdistys on syytettynä laittomasta rahankeräyksestä, ja yhdistys hävisi jutun Helsingin käräjäoikeudessa. Käräjäoikeuden tuomio annettiin 14.1.2022. Yhdistys on jättänyt käräjäoikeuden tuomiosta asiassa R 21/2425 jatkokäsittelylupahakemuksen ja valituksen.

Lue koko Effin rahankeräyssaaga <https://effi.org/effin-rahankerayssaaga/>"

IV Ihmisoikeuskysymykset

Effiä ja elonvaalijoita vastaan nostetut kanteet ovat strategisia häirintäkanteita (SLAPP) yleisön osallistumista vastaan. Kyseessä on siis oikeudellinen häirintä, jonka tarkoituksena on hillitä yleisen edun nimissä puhumista ja joidenkin suomalaisen yhteiskunnan osien kritiikkiä. Oikeusjutun voittaminen ei välttämättä ole edes kanteen päätavoite. Häirintäkanteiden tavoitteena on pelotella, ahdistella ja kuluttaa kohteena olevan organisaation tai henkilön taloudellisia ja psykologisia resursseja. Häirintäkanteella on tukahduttava vaikutus (chilling effect) kohteena olevan organisaation ja koko yhteiskunnan sanan- ja yhdistymisvapauteen. Kuten YK:n rauhanomaista kokoontumista ja yhdistymisvapautta käsittelevä erityisraportoiija totesi:

"Usein monitulkinteisiin ja joustaviin lain säännöksiin perustuen häirintäkanteissa (SLAPP) käytetään käyttävät erilaisia taktiikoita resurssien, kampanjakapasiteetin ja moraalien kuluttamiseksi:

* Niissä turvaututaan aloitteisiin, kieltoihin ja muihin menettelyllisesti raskaisiin prosesseihin (erityisesti kalliisiin ja resursseja vaativiin discovery/disclosure prosesseihin), joilla kuormitetaan aktivisteja ja kansalaisjärjestöjä.

* Niitä kohdistetaan usein yksittäisiin aktivisteihin sekä organisaatioihin, joissa he työskentelevät, jotta häirintäkanteen pelotevaikutus olisi mahdollisimman suuri. " (Lähde: SLAPPS and FoAA rights, Report by the Special Rapporteur on Peaceful Assembly and Freedom of Association, Ms. Annalisa Ciampi (2017): <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/FAssociation/InfoNoteSLAPPSFoAA.docx>)

On yleisesti tiedossa, että oikeusprosessit Suomessa ovat hitaita. Effiä vastaan toistuvasti nostettujen kanteiden myötä kansalaisjärjestö on käytännössä menettänyt kyvyn kerätä varoja,

koska poliisihallitus/paikallispoliisi voi käyttää käynnissä olevaa tutkintaa/oikeusprosessia perusteena evätä mahdolliset rahankeräyslupahakemukset ja kieltää pienkeräykset. Effi ei ole ainoa tällaisen kohteeksi joutunut organisaatio, esimerkiksi ruohonjuuritason ympäristöaktivismia tukeva järjestö Elonvaalijat ry kärsii tällä hetkellä samoista rahankeräysongelmista. Kyse ei myöskään ole pelkästään siitä, että kansalaisjärjestöä estetään keräämästä rahaa, vaan vuosikausia kestänyt tutkinta ja oikeusjutut väitetystä rikoksesta myös vahingoittavat kansalaisjärjestön mainetta ja uskottavuutta ja syövät resursseja.

Poliisin kyky estää kansalaisjärjestöjä keräämästä varoja meneillään olevan rikostutkinnan tai oikeudenkäynnin perusteella on rangaistus, joka annetaan ennen asianmukaista oikeudenkäyntiä. Riippumatta oikeudenkäynnin tuloksesta Effi on vuosien ajan vähemmän tehokas tehtävässään ihmisoikeuksien puolustamisessa digitaalisessa maailmassa. Lisäksi pitkä oikeudenkäyntiprosessi vaikeuttaa kansalaisjärjestön jatkuvuuden varmistamista, koska pelotevaikutuksen vuoksi kansalaisjärjestön mahdolliset uudet jäsenet eivät uskalla osallistua toimintaan aktiivisesti. Nykyisiin jäseniin tilanne tietysti vaikuttaa vielä enemmän: yksi Effin hallituksen jäsen on eronnut nimenomaisesti vireillä olevan tapauksen vuoksi ja toiselle poliisi kertoi luottamuksellisella tiedonannolla, että hänen osallistumisensa rekisteröidyn poliittisen puolueen hallitukseen vaarantaa puolueen mahdollisuudet saada rahankeräyslupa, mikä johti näiden poliittisten vastuiden menettämiseen.

On myös näyttöä siitä, että rahankeräysrikosten rikostutkinta aloitetaan valikoivasti. Toisin sanoen joitakin kansalaisjärjestöjä tutkitaan todennäköisemmin kuin toisia. Monilla muilla organisaatioilla on samanlainen sanamuoto tai jopa suora vetoisuus sivuillaan, mutta niitä ei tutkita eikä syytetä. Poliitikot, jopa kansanedustajat, eivät myöskään näytä vaivautuvan noudattamaan rahankeräyssääntöjä. Effiin on kohdistunut vuosien systemaattinen tukahduttamistoiminta, joka loukkaa kohteena olevien perusoikeuksia.

Suomi on ratifioinut kansalaisoikeuksia ja poliittisia oikeuksia koskevan kansainvälisen yleissopimuksen (ICCPR). ICCPR:n artikla 19 takaa sananvapauden, kun taas ICCPR:n artikla 22 takaa oikeuden yhdistymisvapauteen. Kansanliikkeiden rahoituksen estämisellä yhdistymisvapaudesta tulee tyhjä kirjain. Jokainen liike vaatii rahaa. Kuten ihmisoikeuksien puolustajia koskevan julistuksen kommentissa todetaan:

"Kun yksilöt voivat vapaasti käyttää yhdistymisoikeuttaan, mutta heiltä evätään resurssit toiminnan harjoittamiseen ja järjestön toimintaan, oikeus yhdistymisvapauteen muuttuu mitättömäksi. Ihmisoikeuksien puolustajien kyky toteuttaa toimintaansa perustuu heidän kykyynsä saada varoja ja käyttää niitä ilman kohtuuttomia rajoituksia. ." (Lähde: Commentary to the Declaration on human rights defenders <https://www.ohchr.org/sites/default/files/Documents/Issues/Defenders/CommentarytoDeclarationonDefendersJuly2011.pdf>)

Effiltä evätään oikeus hankkia, vastaanottaa ja käyttää resursseja ihmisoikeuksien suojelemiseksi. Effin rahoitus perustuu jäsenmaksuihin ja kaikki työ on tehty vapaaehtoisvoimin. Koska kaikki muuttuu digitaaliseksi, tämä ei enää riitä. Effi tarvitsee rahoitusta voidakseen palkata ihmisiä tekemään parempaa työtä.

Suomella on positiivinen toimintavelvoite edistää sananvapauden, rauhanomaisen kokoontumis- ja yhdistymisvapauden käyttöä. Tähän sisältyy velvoite luoda suotuisa ympäristö, jossa kansalaisyhteiskunta voi toimia vapaasti ja ilman pelkoa joutuvansa häirinnän, kuten häirintäkanteiden, kohteeksi työssään.

Suosittellemme, että Suomen tulee:

1. pidättäytyä soveltamasta mielivaltaisesti rahankeräyslakia, eväämästä valikoivasti rahankeräyslupia kansalaisjärjestöiltä ja käyttämästä häirintäkanteita keinona estää yleisön osallistuminen, keskustelu ja kriittinen ihmisoikeuksien puolustaminen
2. poistaa rahankeräyslain rajoittavat kohdat, jotka tällä hetkellä asettavat liiallisen taakan kansalaisjärjestöille, jotka pyrkivät keräämään varoja yleishyödylliseen työhönsä
3. poistaa Poliisihallitus ja paikalliset poliisilaitokset tahoina, jotka saavat päättää, kuka saa tai ei saa kerätä rahaa ja sallia rahankeräys pelkällä ilmoituksella

3. Vapaamuotoiset kommentit (esimerkiksi raporttiluonnoksesta)

-

Romppainen Leena
Electronic Frontier Finland - Effi ry